

DE RHÔNEVALLEI EN DE KLIMAATVERANDERING: WIJNBOUWERS ZOEKEN OPLOSSINGEN

Aan uitdagingen geen gebrek in de wijnbouw. De klimaatverandering is – zeker in zuidelijke wijnregio's – zeker niet de geringste. Tijdens de jongste editie van La Découverte en Vallée du Rhône kwam het onderwerp voortdurend ter sprake. De grote vraag: hoe moet je er als wijnbouwer mee omgaan?

ERWIN DEVRIENDT
Wijnclub Osiris

Men kan er niet omheen: de wijneconomie heeft het lastig. De anti-alcohollobby beukt genadeloos op de wijnconsumptie en heeft geen oog voor het fantastisch cultureel en culinair erfgoed dat wijn doorheen de geschiedenis heeft gecreëerd. De jeugd verliest zijn interesse in dit nobele en 'gezonde' product en verkiest meer en meer zoete Red Bull-achtige burcht in de meest ongezonde verleidelijke cocktails. Daarbij komt nog de onzinnige Europese politiek om subsidies uit te delen aan wijnbouwers die hun wijngaarden rooien, waardoor de motivatie bij jonge wijnbouwers die de schoonheid van een appellatie in hun eer verder willen uitbouwen, verdwijnt als sneeuw voor de zon. En nu komt de protectionistische blaaskaak Trump met importheffingen voor Europese producten, waardoor Europese wijnen nog amper koopbaar zullen zijn voor de modale Amerikaanse wijnliefhebber. Al dit terwijl de opwarming van de aarde nog de meeste angst moet inboezemen voor de toekomst van de kwalitatieve wijnbouw in de wereld, met het besef dat diezelfde blaaskaak aan de overkant van de Atlantische oceaan deze realiteit volledig ontkent. Om de boutade van David Van Reybrouck te parafraseren: "Het klimaat is gevaarlijker dan de Russen".

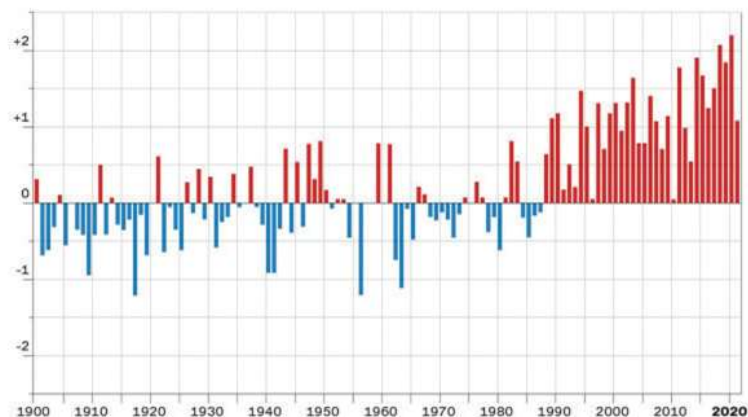
Het is niet evident optimistisch te zijn wanneer je de schoonheid van het ambacht van het wijnmaken apprecieert en vooral wanneer je als liefhebber de kunstzinnigheid van wijn ziet als verbindend middel via esthetiek, genot, vriendschap en culinaire harmonie. Sinds het ontstaan van de mensheid is wijn een culturele hefboom van de menselijke beschaving. Tijd om de anti-alcoholpuristen van antwoord te dienen en de politiek te overtuigen dat deze nevenuiting van de woke-gedachte compleet onzinnig is. De Trumpsplinterbom zal zichzelf wel opblazen. Maar de klimaatproblematiek vraagt oplossingen van een andere orde. Daar wil ik wat dieper op ingaan vanuit mijn persoonlijke vinologische ervaring in de Rhône-vallei. Want het moet gezegd, hoe zuidelijker je gaat in wijnkundig Europa, hoe zichtbaarder de impact van de klimaatproblematiek is. En de Rhône is daarop spijtig genoeg geen uitzondering.

DE KLIMATOLOGISCHE REALITEIT

Gelukkig zijn onderzoeksinstituten in Europa (en zelfs in Amerika) die met wijnbouw bezig zijn, zich wel degelijk bewust van de ernst van de problematiek. Onderzoeken hebben al geleid tot een drastische herziening van lasten-

ÉVOLUTION DES RECORDS CHAUDS ET FROIDS DEPUIS 1900 (NORMALE 1961-1990)

Écart de référence (°C)

Men moet ziende blind zijn om deze tabel verkeerd of helemaal niet te interpreteren.

boeken van diverse appellaties, waarbij bijvoorbeeld nieuwe druivenrassen worden toegelaten. Een van de meest choquerende beslissingen in dit opzicht is trouwens te vinden in Bordeaux, waar nieuwe druivenrassen waaronder marselan (een kruising van grenache en cabernet sauvignon); touriga nacional (de donkere rode Portugese trots); castets (de ruwe Pyreneeëndruif die bestand is tegen meeldauw); arinarnoa (een kruising van tannat en cabernet sauvignon); liliorila (een kruising van baroque en chardonnay) en alvarinho (een bekende witte druif uit Galicië en Portugal), het spectrum van de AOC Bordeaux en Bordeaux Supérieur mogen verrijken. Ook in de Elzas mag men experimenteren (recentelijk toegestaan door het INAO) met zowel chenin blanc, rolle, syrah en nebbiolo als met hybride schimmelresistente druiven zoals opalor, selenor, voltis, johanniter, souvignier gris en de rode coliris. Het INAO heeft in dit kader nog andere principes losgelaten, waarbij in sommige appellaties een alcoholpercentage van acht procent wordt toegestaan en voor de IGP's in de Loire zelfs zes procent. Dit om de wijnbouwers aan te zetten nieuwe vinificatietechnieken toe te passen om de wijnen lichter en toegankelijker te maken, ondanks de groter wordende suikerexplosie in de druiven als gevolg van de warmer worden-

Philippe Pellaton, de voorzitter van InterRhône, leidt de debatten tijdens La Découverte en Vallée du Rhône.

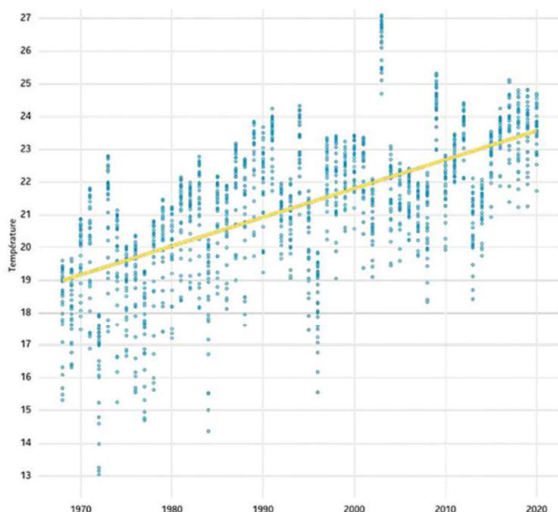
de omgeving. In de Rhône hebben de appellaties Luberon en Ventoux een omstandig dossier ingediend om het natuurlijk suikerniveau binnen hun respectieve reglementering met twintig procent te mogen verlagen op de mostmeting. Dit zijn ware paleisrevoluties in de traditionele appellaties in Frankrijk.

WAT MET DE RHÔNE?

Ook in de Rhône is men druk bezig met deze transitie, mede veroorzaakt door recente, nooit geziene klimatologische omwentelingen. Zo werden op 8 april 2021 de wijngaarden van de Rhônevallei, net als die van vele andere regio's, getroffen door een bijzonder schadelijke late vorst. De knopvorming (débourrement) start de laatste tien jaar rond 30 maart. Vóór 1990 vond de knopvorming gemiddeld tien dagen later plaats. Hoewel een verwoestende 'arctische koudegolf' in april zich even goed twintig of vijftig jaar geleden had kunnen voordoen, maakt de vervroegde knopvorming de wijngaarden kwetsbaarder voor late nachtvorst. Op 30 maart 2021 registreerde Météo France zelfs de warmste maartdag in 75 jaar in Frankrijk (24 °C in Orange). Deze temperaturen versnelden de knopvorming, waarna veel wijngaarden enkele dagen later door vorst werden beschadigd en vernietigd. Vrieskou in april is de laatste honderd jaar in de Rhône nog nooit voorgekomen.

Een ander teken van klimaatverandering was de uitzonderlijk vroege en intense hittegolf eind juni 2019. Normaal gesproken verdraagt de wijnstok de hitte tussen half juli en augustus, wanneer de druiven al gevormd zijn. In 2019 viel deze extreme periode echter midden in de fase van druifontwikkeling, waardoor de uiteindelijke bessen historisch klein en geconcentreerd waren.

Ook het uitzonderlijk natte 2024 was ongezien in de Rhônevallei. Terwijl de voorgaande jaren de droogte gestadig grotere impact kreeg op de hydraulische stress van de zuiderse wijngaarden en het grondwaterpeil met gemiddeld anderhalve meter is gedaald, bracht de zondvloed in 2024, gecombineerd met tropische temperaturen, de wijngaard compleet in verwarring. De regenval was buiten elke proportie met bijna zeventig procent meer dan het gemiddelde (ook tijdens de cruciale plukweken), terwijl de temperatuur niet significant daalde. De ideale biotoop voor schimmels, met een daling van 2,2 miljoen hectoliter wijnproductie (-11% tov 2023) als gevolg. De typiciteit van de rhônewijnen in de jaargang 2024 is daardoor compleet zoek, ook al wordt dat door de voorzitter van InterRhône, Philippe Pellaton, sterk genuanceerd. Los van de grote daling in productie wijst hij op een uitzonderlijke kwaliteit van dit wijnjaar en noemt de oogst 2024 "un très grand millésime". Mijn ervaring is enigszins anders. Voor syrah zou het best waar kunnen zijn, maar voor de rest zijn de wijnen behoorlijk stroef en van finesse is weinig sprake.

Algemeen gezien verschuift de rijping/ontwikkeling van de druif steeds meer naar de zomer: de véraison (het verkleuren en rijpen van de druiven) vindt tegenwoordig eind juli plaats, in plaats van half augustus. Hierdoor rijpt de druif midden in de zomer, tijdens intense hittegolven. Met een rijping in augustus versnelt alles en creëert men een dubbel probleem: door de intense hitte en droogte stijgt het alcoholgehalte in druiven snel (+1,5 tot 2% vol. per week) en ontstaat er een onevenwicht in de ontwikkeling van aromatische verbindingen en polyfenolen. Op de grafiek links onderaan deze pagina zie je het onomkeerbaar bewijs dat tijdens de rijping (de periode tussen half juli tot eind augustus) de gemiddelde temperatuur (gele lijn dus) over vijftig jaar met vier graden is gestegen.

Het is duidelijk dat urgentie aan de orde is en dat niet alleen de vooruitgang in de oenologie een oplossing kan bieden aan de gewijzigde omstandigheden. De oplossingen zullen moeten komen van zowel de mens als van de natuur zelf. Vooral het anders omgaan met de natuur wordt de grote uitdaging, waarbij de mens zich meer zal moeten aanpassen aan de nieuwe biologische realiteit.

WAT ZEGT HET WERKVELD?

Van 31 maart tot en met 3 april vond het tweedaarlijkse La Découverte en Vallée du Rhône plaats, waar meer dan 500 wijnbouwers het beste van zichzelf aan een professioneel publiek presenteerden. Het thema van de klimaatverandering was een actueel gegeven op alle degustatietafels. Sommige appellaties, zoals Vin-sobres, probeerden zich te profileren met een eigenzinnige aanpak. Via 'vitiforestierie' (het aanplanten van hoogstammige bomen tussen de wijngaarden) willen ze de verkoelingseffecten van bossen toepassen op de omliggende wijngaarden. Ook Cairanne is hiermee bezig. Andere appellaties, zoals Vacqueyras, kiezen resoluut voor meer biodiversiteit in de appellatie. Ventoux heeft sinds 2023 de vermentinodruif (rolle) toegelaten in het lastenboek. Er beweegt dus heel wat in de Rhônevallei. Geen beter moment om met mijn notitieboekje op onderzoek te gaan bij enkele gereputeerde, creatieve wijnbouwers uit de zuidelijke Rhône en ze te confronteren met mijn vragen:

Wat is jouw beleid rond de opkomende opwarming van het klimaat?

Hebben syrah en roussanne nog een toekomst in de zuidelijke Rhône?

Welke druiven denk je in de toekomst aan te planten om de finesse en fraîcheur van de rhônewijnen verder te garanderen?

Thomas Oui, de oenoloog van het belangrijkste labo in de zuidelijke Rhône, ICV, Centre oenologique Rhône Sud, bevestigt de analyse dat roussanne in erge mate en syrah in mindere mate het de laatste vijf jaar heel moeilijk hebben. De oplossingen liggen volgens hem vooral in de wijngaard zelf. De natuur moet weer in evenwicht worden gebracht en de monocultuur van de wijngaarden moet worden gebroken. De grote uitdaging voor de aanpak van de klimaatverandering ligt volgens hem in een andere agronomische aanpak per appellatie en per terroir. In combinatie met juist gekozen druivenvariëteiten, in functie van de bodemstructuur, kan men veel klimatologische oorlogen winnen. Maar dit gebeurt volgens hem nog te weinig. Hij ziet bijvoorbeeld nieuwe syrah-aanplanten in grote vlaktes, terwijl die gedoemd zijn om te mislukken. Het investeren in laatbloeiende variëteiten, op passende specifieke bodems is de toekomst. Vandaar dat vandaag in de witte wijnen van de Rhône clairette en bourboulenc zulke prachtige resultaten geven. Het feit dat in zuidelijke appellaties de rode carignan opnieuw is toegelaten, vindt hij een fantastische zaak. Jammer dat maar weinigen ze nog hebben, en de jonge aanplanten nog niet significant genoeg zijn om voor een kentering te zorgen.

Jérémy Onde (Domaine les Ondines en coverantwoordelijke van de nieuwe Commissie Biodiversiteit in de appellatie Vacqueyras) is meteen duidelijk met het standpunt dat de huidige moderne wijnbouw op de schop moet en men resoluut moet kiezen voor een andere agrocultuur in de wijngaarden. De bodems worden te droog en zijn vaak uitgeput door de vele handelingen met machines en tractoren. Deze uitdroging wordt sterk uitvergroot door de klimaatsopwarming met de hittepieken van de laatste jaren. We moeten terug naar methodes om de bodems extra vochtig te houden en daarvoor bestaan maar twee aanvaardbare biologische manieren: een slimme irrigatie en een grotere biodiversiteit. Jérémy Onde is een pionier geworden in Vacqueyras om de biodiversiteit intensief te vergroten en schuwt extreme middelen niet. In de periode tussen december en maart komt er bijvoorbeeld geen tractor of ploegmachine in de wijngaard en laat hij het werk opknappen door 200 schapen. Hij ziet ook heil in variëteiten zoals counoise, carignan en vaccarèse, die dringend moeten worden opgenomen in de nieuwe 'cahier des charges' van de appellatie Vacqueyras.

Ook de bijdrage van **Cécile Dusserre** (eigenares Domaine de Montvac en verantwoordelijk voor het herschrijven van het lastenboek voor de cru Vacqueyras) in dit debat is opmerkelijk: door een systeem van 'complantations', waarbij alle druiven die toegelaten zijn binnen de appellatie door elkaar op één perceel aangeplant en op hetzelfde moment geplukt worden, krijgt men evenwichtige wijnen die perfect een antwoord kunnen bieden op de klimaatverandering. Met terechte fierheid lanceert ze vandaag voor het eerst de cuvée Alliance van zo'n wijngaard, die vijf jaar geleden werd aangeplant. Het resultaat is verbluffend.

In het moderne domein van de Belgische familie **Vermeersch** (Domaine Leplan-Vermeersch), gelegen in Suze-la-Rousse, zijn ze iets genuanceerder. Zij vinden de impact van de klimaatverandering groter op hun witte wijnen dan op de rode. Ann Vermeersch wijst erop dat loofwandbeheer voor witte wijnen nu anders gebeurt dan twintig jaar geleden. Er is wel grote bezorgdheid rond de daling van het grondwatervniveau en de lange periodes van droogte in het zuidelijk gedeelte van de Rhônevallei. Ze zijn dan ook grote voorstander om te mogen irrigeren, wat in hun appellatie een moeilijk debat blijkt te zijn. Ze hebben ook vastgesteld dat de aromatische expressie van sommige druivenrassen aan het veranderen is, wat gevolgen heeft voor de typiciteit van de rhônewijnen. De syrah bijvoorbeeld verliest de laatste jaren meer en meer zijn gerookte-truffelexpressie, wat een lichte verschraving van zijn identiteit betekent.

In de nabijheid van Leplan-Vermeersch werkt de bescheiden **Pascal Chalon** (Domaine La Grande Ourse) in Tulette. Zijn wijnen zijn zeer rhône getypeerd en zijn witte Côtes-du-Rhône is van uitzonderlijke kwaliteit. Hij plant enkel nog terret noir aan (tot vijftien procent t.o.v. nu slechts één procent van zijn wijngaardoppervlak), omdat hij in deze druif het antwoord vindt om zijn rode wijnen frisser te maken. Ik kreeg het niet uit zijn mond dat deze beslissing gedreven is door de klimaatverandering. Zijn stoïcijnse glimlach liet echter geen twijfel mogelijk.

Stéphanie Monnier (wijnmaakster van Domaine la Buissonnade) in Travaillan (Plan de Dieu) ontkent de ernst van de klimaatproblematiek niet. Zij oppert dat de hoge temperaturen een reële aanslag betekenen op de frisheid van de wijnen, zeker in wit. Ze experimenteren daarom al jaren (in alle stilte) met bijvoorbeeld de vermentinodruif, die niet is toegelaten in de appellatie Côtes-du-Rhône Plan de Dieu. Op een specifiek noordelijk georiënteerd perceel zijn ze erin geslaagd een fantastische witte honderd procent

vermentino te maken, die uitblinkt door frisse zuren en een mooie aromatische lengte. Deze cuvée Secret (what's in a name?) in IGP Méditerranée is een mooi bewijs dat men zich kan wapenen tegen klimaatverandering en dat er een grote toekomst is voor witte wijnen in de zuidelijke Rhône.

Rodolphe de Pins (al acht jaar voorzitter van de AOC Lirac en eigenaar van Château de Montfaucon) is al lang bezig om op de klimaattransitie binnen zijn appellatie te anticiperen. Hij heeft twee maatregelen getroffen tijdens zijn legislatuur: een verruiming van de toegelaten druiven voor Lirac en een reductie van de gereguleerde plantdensiteit van 5.000 stokken per hectare naar minimum 3.300. Ook hij gelooft dat gecofermenteerde blends van meerdere druiven bijdragen tot de complexiteit van de wijn. Zijn witte Château de Montfaucon Madame de Comtesse is daarvan het perfecte voorbeeld.

Romain Leroy (wijnmaker van Les Grandes Serres in Châteauneuf-du-Pape) wacht niet op de trage en moeizame besluitvorming binnen de diverse appellaties. Dit domein nestelt zich kwalitatief tussen alle grote namen binnen de appellatie. Hij is nu al bezig met belangrijke transformaties in de wijngaard, plant volop bomen en gebruikt specifieke natte bio-meststoffen om de bodem vochtig en vruchtbaar te houden. Hij wil voor zijn percelen een eigen terroirgebonden microklimaat ontwikkelen, waarin aangepaste druiven gedijen en waarbij onkruid en wilde begroeiing als een zegen worden beschouwd. Zo maakt hij – naast de bekende appellaties - fantastische wijnen buiten categorie. Een honderd procent bourboulenc of alicante bouschet zijn toonbeelden van frisheid, maar voorlopig nog niet toegelaten binnen het wettelijk kader van de appellaties Cairanne, Plan de Dieu of Châteauneuf-du-Pape, waar het domein actief is. Het zijn pareltjes van de nieuwe visie, met een grote drinkbaarheidsfactor.

Elodie Balme van het gelijknamige domein uit Rasteaux/Roaix is ondertussen een gevestigde waarde. Verrassend genoeg is zij veel genuanceerder over de 'hetze' rond de opwarming van de aarde. Haar redenering, en terecht, rond de stijging van het alcoholgehalte van de wijnen viel mij op en ze relateert deze discussie in alle toonaarden. Zij maakt daar geen probleem van, zolang de balans in de wijn maar goed zit. Zij ziet dat de oude wijngaarden zich perfect aanpassen aan de gewijzigde omgeving, zolang men maar blijft werken met de autochtone druiven van de zuidelijke Rhône. De grenache doet het goed en zal in de toekomst zeker niet slechter worden. De matige kwaliteit van roussanne en syrah verrast haar niet: dit zijn druiven geïmporteerd uit het noorden en die niets te zoeken hebben in de zuidelijke Rhône. Elodie Balme is ook een grote voorstander om meer zuidelijke druiven te introduceren in de appellaties, zoals voor de witte wijnen carignan blanc of picpoul (naast het stijgend belang van de clairette) of voor rode wijnen de terret noir en de counoise. Zelf bewijst ze dat een goede wijnmaker ook vandaag in de zuidelijke Rhône frisse speelse wijnen kan maken, maar dan wel met edele, autochtone druiven. Haar nieuwe wijn 'Coup de Vent' (tachtig procent cinsault en twintig procent grenache aan 11,5%) is een pareltje, waarvan je onmiddellijk een tweede glas wil drinken.

Peggy Rambault (wijnmaakster bij Domaine la Florane) werkt al jaren in de beboste regio van Visan. Het domein ligt in een beschermde natuurlijke kuip vol met bomen en heuvels. Ze maken er zich hoofdzakelijk zorgen over de evolutie van witte wijnen en planten amper nog nieuwe wijngaarden op zuidelijk gerichte hellingen. De nieuwe terrassen zijn noordelijk georiënteerd, en ze kiezen er voor druiven met hoge aciditeit, zoals clairette, picpoul en bourboulenc, aangevuld met de bestaande bedruiving (grenache blanc, marsanne en viognier). Mede door vroeger te plukken, maakt La Florane verrassend frisse witte wijnen. Ook de ontwikkeling van complexe blends kan de aromatische afvlakking (door de stijging van de molligheid) counteren. Zij bewijst dit met de cuvée A Fleur Blanc: een blend met zeven druivenrassen die blaakt van expressie en frisheid, van een terroir omgeven door hoogstamige bomen en met een waterbron en beekje. Boeiend om te horen dat ook domeinen die door een uitstekende ligging minder last hebben van klimaatschommelingen, toch enorme inspanningen doen met structureel toekomstgerichte maatregelen.

CONCLUSIE

Het is meer dan duidelijk dat de klimaatverandering op verschillende echelons bijzonder hoog op de agenda staat. Meer zelfs, op de vinologische werkvloer is men al veel verder geëvolueerd dan de wet toelaat. Het streef INOA laat al behoorlijk veel toe in de experimentele fase. In de Rhône, met focus op de meer getroffen zuidelijke regio, zijn er twee duidelijke bewegingen bezig om op de klimatologische opwarming te anticiperen.

Bij de professionele koepelorganisaties en de talrijke respectievelijke wijnsyndicaten ziet men dat bijna alle huidige appellatiedecreten in een herzieningsmodus worden geplaatst. Nieuwe druivenrassen worden geïntroduceerd en andere vinificatiemethodes worden opgelegd. In de Rhône zijn recentelijk twee ingrijpende beslissingen genomen.

Voor de Côtes du Rhône en Côtes du Rhône Villages mogen vier nieuwe druiven worden geïmplementeerd: de meer aan het klimaat aangepaste carignan blanc, vermentino blanc en schimmelresistente varianten als de floreal blanc en de vidoc rouge. Via het Institut Rhodanien is men erin geslaagd drie belangrijke rhônedruiven schimmelresistenter en sterker te maken tegen grote klimaatschommelingen. Men is er op een wetenschappelijke en biologische manier in geslaagd een variant te ontwikkelen van grenache, syrah en muscat. Overal in de Rhône zijn testvelden aangelegd met deze nieuwe varianten om alle effecten (ook de organoleptische in het glas) te kunnen meten en analyseren. Bij gunstig gevolg zal dit pas in 2030 over de verschillende appellaties kunnen worden uitgerold.

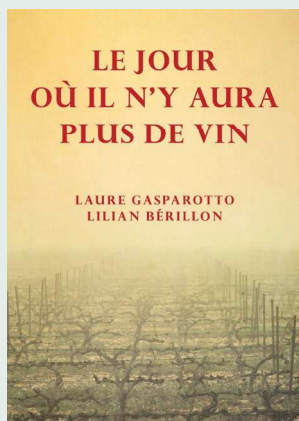
Bij de wijnbouwers zelf is er een creatieve dynamiek ontstaan, los van de richtlijnen van de koepelorganisaties, om binnen de eigen biotoop van hun domein de klimatologische koe stevig bij de horens te pakken, met meer biodiversiteit en een terugkeer naar zuiderse autochtone druivenrassen en aangepaste vinificatiemethoden.

De wijnbouw in Frankrijk wacht duidelijk niet op ingrijpende politieke beslissingen met betrekking tot de maatregelen om de CO₂-hoeveelheid te doen dalen. En dat is maar goed ook!

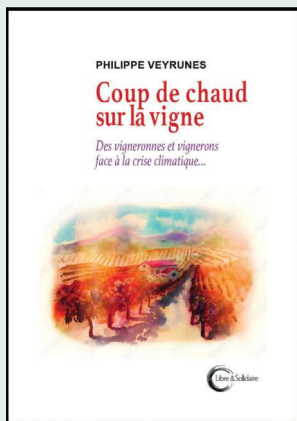
LE CLIMAT		LA VIGNE		LE RAISIN	
T° moyenne entre floraison et récolte	+ 3 °C	Débourrement	15 jours + tôt	Degré à la récolte	+ 2,6 % vol.
Précipitations entre floraison et récolte	- 50 mm	Floraison	12 jours + tôt	Acidité totale	- 1,3 g / L
Fréquence de jours humides entre débourrement et floraison	- 10 %	Récolte	18 jours + tôt	pH	+ 0,28
Fréquence de jours humides entre floraison et récolte	- 33 %			Poids de 200 baies	- 86 g
Nombre de jours où la température dépasse 35°C	+ 3,8 jours				

LEESGENOT!

De klimaatverandering is ook in de Franse wijnliteratuur alomtegenwoordig. Uit de reeks polemische werken (waar zowel gelovigen als non-gelovigen hun zeg mogen doen), heb ik er toch drie geselecteerd die de moeite waard zijn en die enigszins een objectieve toevoeging geven aan dit moeilijke debat:

Gasparotto & Bérillon, 2022

Philippe Veyrunes, 2018

Yves Leers, 2022

SPRANKELEND HAGELAND

23.08 – 14.09.2025

Bezoek de Hagelandse wijndomeinen.

Even stoppen op een wijndomein, een gezellig wijnterras of het wijnbezoekerscentrum in Wezemaal? Tijdens Sprankelend Hageland verwennen de wijnbouwers je graag met een glaasje Hagelandse wijn! Locaties: Bekkevoort, Diest, Holsbeek, Leuven, Lubbeek, Rotselaar en Tielt-Winge.

Wezemaalse Wijnfeesten | 30 augustus 2025 vanaf 14 uur

Laat je glas vollopen bij de wijnstandjes tijdens de Wezemaalse Wijnfeesten.

Meer informatie op www.visitvlaamsbrabant.be/wijn

VISIT
VLAAMS-BRABANT